

Els patrons discursius com a procediment de construcció textual

Amb aquest article el Gabinet de Didàctica de la Direcció General de Política Lingüística inicia la publicació d'una sèrie de treballs al voltant de les superestructures discursives: descriptiva, narrativa, directiva, argumentativa i expressiva. Els continguts que s'aniran tractant responen, en més o menys mesura, a l'estudi textual que ha servit de base per a l'elaboració del Tipotext, una tipologia de textos de no-ficció destinada a l'ensenyament de la llengua amb enfocament comunicatiu (en premsa). Els autors dels articles són també elaboradors de la tipologia.

Autora

Rosa Artigas

Direcció General de Política Lingüística

artigas@gencat.net

Construir un text és un acte creatiu. La llengua, com a sistema, té maneres diverses d'encunyar significats: morfemes, paraules, frases, textos... I per a cada un d'aquests nivells de significació, regles de funcionament lingüístic i pragmàtic.

Globalment, destaquen com a processos de construcció del significat les conegudes superestructures textuales (descriptiva, narrativa, argumentativa, etc.), que constitueixen una mena de motlle que facilita l'organització de la matèria lingüística segons maneres diferents de concebre i abordar la realitat.

En aquest article presentem una nova proposta sobre aquestes formes d'empaquetar la informació, que anomenem *patrons discursius*, en la qual s'abona la idea que la tria de cada una d'aquestes formes comporta indefectiblement l'adopció d'un determinat paper discursiu per part de l'emissor.

Què són els patrons discursius?

Modernament, són diversos els lingüistes que han teoritzat sobre aquestes superestructures textuales. Des de Werlich (1975) fins a l'última versió d'Adam (1992) han sorgit diferents tipologies que tracten d'explicar quines són aquestes estructures i com estan organitzades. Cada autor s'hi ha referit amb nom diferent, segons l'aspecte que ha prioritzat: processos cognitius (Werlich, 1975), superestructures (van Dijk 1978), formes de representació (Lundquist, 1983), tipus textuales o seqüències discursives prototípiques (Adam, 1985 i 1992), o modes d'organització del discurs (Charau-deau, 1992), per citar algunes de les propostes més conegudes.

La nostra aproximació parteix d'aquests referents teòrics i es basa en l'estudi d'un

corpus de 107 textos de no-ficció,¹ orals i escrits, on aquestes superestructures han estat analitzades i contrastades amb altres variables textuales. El resultat ens ha portat també a donar-los un nom: patrons discursius, els quals definim com a formes de textualització prototípiques que, simples o combinades, serveixen de motlle a l'emissor per representar com és el món, com pretén que sigui, com l'entén i el viu o com vol que el vegin els altres.

Definits d'aquesta manera donen resposta a la transmissió de conceptualitzacions diferents (vegeu el quadre 1).

Tal com queda reflectit en el quadre, la síntesi sorgida del Tipotext estableix cinc patrons discursius bàsics: descriptiu, narratiu, argumentatiu, directiu i expressiu.²

- *Descriptiu*. Reflecteix les característiques dels objectes, els processos, els estats, les persones. Respon a la qüestió «què són i com són les coses».
- *Narratiu*. Reflecteix una història que s'esdevé en fases successives en un eix temporal. Respon a la qüestió «què passa o què ha passat».
- *Directiu*. Reflecteix la voluntat de conduir altri a adoptar un determinat comportament. Respon a la qüestió «què s'ha de fer».
- *Argumentatiu*. Reflecteix les raons, creences, valors, que justifiquen un acte, un punt de vista, una idea, un fet, un esde-

Quadre 1. Realitat i patrons discursius

Com són les coses	Descriptiu
Què passa al món, què fan els éssers	Narratiu
Com s'han de fer les coses	Directiu
Per què les coses són de determinada manera, l'opinió de l'emissor sobre les coses (raonaments)	Argumentatiu
Les reaccions emocionals de l'emissor davant de les coses	Expressiu

veniment, sovint com a eina per persuadir l'interlocutor. Respon a la qüestió «què opino i per què ho opino».

• *Expressiu*. Reflecteix la part afectiva de l'emissor, la seva valoració o apreciació del món. Respon a la qüestió «què sento».

Patrons bàsics i discursius

Des d'un punt de vista metodològic, aquests cinc patrons tenen unes característiques fonamentals comunes, és a dir, estan seleccionats a partir d'uns mateixos criteris, pragmàtics i lingüístics, per la qual cosa esdevenen comparables i compatibles entre ells.

Principals característiques que comparteixen:

- Són superestructures textuais especialitzades a representar la realitat en el text.
- Són complementaris: el que fa l'un no ho fa l'altre.
- No són excloents: l'un pot ser part integrant de l'altre.
- Solen presentar un determinat ordre seqüencial.
- Es construeixen amb un cos travat d'oracions que desenvolupen una sèrie de funcions que els són específiques i que contribueixen a:
 - descriure (declarativa amb verbs copulatiu, semicopulatiu, esdevenimentals),
 - narrar (declarativa amb verbs predicatiu),
 - argumentar (declarativa amb subordinades de causa, concessió, condició, etc.),
 - dirigir (imperativa i exhortativa),
 - expressar estats d'ànim (exclamativa, desiderativa).

El fet que siguin compatibles i no excloents ja denota que, en la construcció textual, els patrons no són compartiments estancs, sinó que formen un *continuum*, amb la qual cosa donen resposta a les funcions comunicatives globals del text. Això explica que en la construcció del text sovint hi col·laborin més d'un patró, amb els consegüents encavallaments.

Així, els patrons que reuneixen les condicions esmentades seran considerats bàsics i prototípics. La manera de combinar-se pot ser múltiple, però sempre dependent de les funcions comunicatives que s'hagin de resoldre en el text:

a) Dos o més patrons poden concórrer en un text de forma complementària (juxtaposició).

b) Un patró pot ser part integrant d'un

altre (inclusió), per la qual cosa es donen patrons inclosos i patrons incloents. Per exemple, el patró argumentatiu, el més complex i que desenvolupa una gran quantitat de funcions, pot arribar a integrar la resta de patrons: descriptiu, narratiu, directiu i expressiu.

c) Uns patrons poden estar barrejats amb altres (mescla), de manera que es faci difícil destriar-los.

En la combinació de patrons, sovint n'hi ha un que esdevé dominant, sigui perquè és incloent, sigui pel fet que acapara la major part del text, sigui perquè respon a la funció principal del text, o per més d'una d'aquestes causes alhora. Adam³ distingeix seqüència dominant, la que té més presència en el text, de seqüència secundària. La dominant és considerada globalitzadora si en conté d'altres d'incrustades.

Val a dir que els cinc patrons es consideren bàsics pel fet que es poden manifestar en el text sigui quin sigui el seu mode de producció (directe o diferit) o el seu mode de gestió (monogestionat o poligestionat), de manera que podem trobar qualsevol d'aquests patrons en textos gestionats per una sola persona o per més d'una, tant en mode directe com en diferit.⁴ I s'anomenen *prototípics* perquè són entesos com a esquemes estructurals, una abstracció que serveix per explicar la seva forma més pura i primària.

D'altra banda, l'existència de patrons prototípics ja justifica d'entrada la d'altres superestructures definides en altres estudis, que poden tenir caràcter intermediari, com pot ser la que seria pròpia del patró expositiu;⁵ caràcter secundari, com la del predictiu, una forma de patró narratiu en futur; o caràcter global, com la de l'explicatiu,⁶ al nostre entendre una combinació de patrons descriptiu, narratiu i argumentatiu al servei d'una intenció didàctica.

Convé subratllar que aquestes distincions teòriques no rebaixen en res la importància dels patrons considerats no prototípics, que en la pràctica de la comunicació són percebuts i utilitzats igualment pels parlants, que es refereixen amb la mateixa naturalitat a una narració, a una explicació o a una argumentació, pel fet que tenen perfectament interioritzades les diferents fesomies textuais. Tant és així que, quan una d'aquestes formes constructives arriba a polaritzar un text, es parla de text argumentatiu, expositiu, explicatiu, descriptiu, etc., com d'una classe de text. Tot i el valor indubtable d'aquestes denominacions, s'ha

de tenir en compte que ni el patró descriptiu és una descripció, ni el narratiu una narració, ni l'argumentatiu una argumentació.

Els patrons discursius són únicament els prototips d'una gran varietat de formes constructives que es donen en els textos segons les funcions comunicatives que desenvolupen. I és a partir del coneixement de les formes prototípiques que es poden estudiar i definir les múltiples maneres de construir un text. Els patrons s'han d'entendre com a esquemes estructurals que permeten a l'emissor formar-se idees sobre el món i representar-lo, en la seva amplitud i profunditat,⁷ ja es tracti de les abstraccions més pures, com poden ser les descripcions científiques, ja es tracti de les manifestacions psicològiques més visceral, com poden ser la gelosia, l'amor, la gratitud... Perquè, en definitiva, els models cognitius en què es basen les representacions de la realitat són de tota mena: de coneixement, de comportament, d'aprenentatge, de valoració, etc.⁸

Què aporta aquesta nova proposta?

La proposta posa èmfasi en un aspecte pragmàtic poc desenvolupat en les teories anteriors: el paper de l'emissor en la transmissió de la realitat, tenint en compte que l'emissor és una part de la realitat —d'aquí la incorporació d'un patró expressiu que dóna compte de representacions psicològiques afectives.⁹

Ho ampliarem un xic. Una de les característiques que tenen els patrons és que són també criteris per enfocar la realitat segons el paper locuti que l'emissor adopta enfront d'aquesta realitat: un paper descriptiu, narratiu, directiu, argumentatiu o expressiu, el qual ja d'entrada comporta graus diferents d'implicació. Observant el quadre 1 podem deduir que la utilització dels dos primers patrons fa possible que l'emissor presenti la realitat com un fet totalment aliè, però que en el cas dels altres tres és difícil que pugui fer-ho amb total independència de la seva actitud, voluntat, sentiment, etc., especialment en els dos darrers, en què això és impossible, ja que, justament, tenen la funció de traduir els aspectes psicològics del subjecte de la comunicació. De fet, el descriptiu, el narratiu i el directiu poden revelar una actitud més o menys objectiva, mentre que l'argumentatiu i l'expressiu tradueixen una acti-

tud subjectiva: el primer d'una manera crítica i reflexiva, el segon de forma intuïtiva i, a vegades, fins i tot impulsiva.

Per tant, els patrons discursius, considerats en abstracte, comporten ja un cert grau de modalització, perquè s'especialitzen a representar la realitat en el text segons que reflecteixin el món psicològic de l'emissor o un món aliè, per posar els punts més extrems. Això permet fer distincions entre els patrons que per naturalesa tenen més marques de l'emissor, o són més modalitzats, dels que poden no tenir-ne o tenir-ne molt poques, i afirmar que són més o menys marcats des del punt de vista de l'emissor (vegeu el quadre 2).

Quadre 2. Patrons discursius prototípics

Menys marcats		Més marcats	
Descriptiu	Narratiu	Directiu	Argumentatiu
			Expressiu

El fet de relacionar els patrons amb la modalització ens acosta no solament a la comunicació, sinó a l'acte comunicatiu; és a dir, a la inserció de l'enunciat en el seu context. I, atès que el parlant pot efectuar la selecció dels patrons que sigui més pertinent per als propòsits comunicatius en cada situació, aquesta qüestió esdevé molt important per a la didàctica, ja que fa possible controlar millor els aspectes de la subjectivitat en el llenguatge, la qual cosa acaba revertint en l'adequació i la coherència del text. Com passa amb tants altres elements lingüístics, la tria del patró s'ha d'adequar als propòsits de l'emissor i als requisits de la situació comunicativa.

En realitat, la nostra proposta recull els dos grans aspectes que es posen de manifest en les aportacions anteriors: el caràcter pragmàtic (cognitiu), pel que fa a la manera de concebre i d'abordar la realitat; i el caràcter lingüístic, pel que fa les formes amb què es representa la realitat. El més significatiu, però, és que, en considerar el potencial de modalització que comporten els patrons, es posa clarament de manifest la interrelació existent entre el caràcter pragmàtic i el lingüístic.

Els patrons discursius en el marc textual

Actualment, tant els lingüistes com els ensenyants som conscients que una tipol-

logia basada només en les superestructures textuais no pot identificar-se amb una tipologia de tipus de text en el sentit estrict del terme, essent que la complexitat del text no es pot definir per un sol paràmetre. El mateix Adam (1992) reconeix la seva tipologia seqüencial com un punt de vista parcial sobre un objecte heterogeni.¹⁰ Tot i això, pensem que les superestructures textuais tenen un paper molt important en la configuració dels tipus textuais, d'aquí que sovint s'hi hagin confós.

En la tipologia Tipotext, els patrons discursius es presenten com una de les variables crucials per a la diferenciació dels tipus textuais.¹¹ A fi d'emmarcar els patrons en les coordenades de la comunicació, s'han posat en relació amb la variable intercanvi comunicatiu, la més significativa per diferenciar els tipus, i s'ha trobat que la naturalesa de l'intercanvi influeix en l'aparició de determinats patrons.

Breument, podem dir que els intercanvis comunicatius es defineixen en relació amb l'actuació de l'emissor: pel rol comunicatiu adoptat segons el grau de constricció de les normes o convencions culturals que afecten la comunicació i per la mena de relació que s'estableix entre els interlocutors. Es consideren intercanvis comunicatius de tres tipus, segons que la seva naturalesa sigui individual, social o institucionalitzada.

L'intercanvi individual comprèn les relacions de caràcter personal i entre gent molt coneguda, en una situació de confiança, on es parla sobretot d'experiències, d'estats d'ànim, d'estats físics o emocionals, de temes de la vida quotidiana, etc., sense cap mena d'imposició formal.

L'intercanvi social comprèn sobretot les relacions laborals, professionals, o associatives, entre persones que es coneixen poc o no gens, en situacions que poden resultar compromeses, perquè s'hi tracten qüestions que s'han de resoldre a favor d'uns o altres i que solen tenir repercussions per a

altres persones o grups de persones, empreses, associacions, etc.

L'intercanvi institucionalitzat engloba les relacions entre institucions o entre els ciutadans i les institucions. Són intercanvis que s'han anat formalitzant a partir d'una certa ritualització i en què les persones no compten tant per si mateixes com pel rol institucional que desenvolupen.

Recorrem ara a les dades de l'anàlisi del corpus textual. En els 107 textos estudiats s'ha comprovat que determinats patrons solen aparèixer més en uns intercanvis que en uns altres segons la modalització que presenten. Vegeu la distribució de les ocurrences al quadre 3.

De l'observació d'aquestes tendències, i de cara a situar els patrons en els contextos d'ús, podem concloure:

a) Els patrons descriptiu i narratiu, els menys marcats, en teoria, són presents a la gran majoria dels textos, independentment del tipus d'intercanvi comunicatiu en què es produeixin. En tots tres intercanvis ocupen els llocs preeminents, tot i que el descriptiu, en l'intercanvi individual, comparteix el lideratge amb l'expressiu.

b) Els patrons més marcats, l'argumentatiu i l'expressiu, són els menys nombrosos en el corpus i presenten distribucions diferents. El patró expressiu és el més nombrós en els textos d'intercanvi individual (comparteix el lideratge amb el descriptiu). L'argumentatiu és segon en importància en l'intercanvi social (comparteix aquest lloc amb el narratiu).

c) Tant l'argumentatiu com l'expressiu són els patrons menys importants en els textos d'intercanvi institucionalitzat, amb diferència notable.

d) El patró directiu mostra caràcter intermedi en tots tres tipus d'intercanvi, encara que assoleix més importància a l'institucionalitzat.

D'altra banda, si sumem les ocurrences dels patrons en els 107 textos analitzats, 264, la interrelació de patrons en el text es fa ben palesa, la qual cosa confirma les combinacions de patrons de què parlàvem abans. En la nostra opinió, convé tenir en compte les combinacions de patrons, no tant per fer-ne classificacions i establir límits entre els patrons, com per poder comprendre els mecanismes de construcció del significat textual i poder traslladar aquests coneixements a l'aula, perquè, com hem dit, els encavallaments de patrons són usuals en la majoria de textos.

Quadre 3. Relacions entre patrons discursius i intercanvis comunicatius al Tipotext

	Tipus I	Tipus II	Tipus III	
Patrons	Intercanvi individual (34 textos)	Intercanvi social (37 textos)	Intercanvi institucionalitzat (36 textos)	Corpus (107 textos)
Descriptiu	23 oc	32	31	86
Narratiu	20 oc	19	20	59
Directiu	11 oc	16	17	44
Argumentatiu	8 oc	19	12	39
Expressiu	25 oc	9	2	36

Les combinacions de patrons i la modalització

El fet de considerar que els patrons són indicadors de modalització contribueix a explicar la seva interrelació en els textos, perquè no solament permet establir la distinció marcats/no marcats, sinó fer distincions més fines, com reconèixer graus de modalització en els patrons considerats no marcats.

En l'anàlisi textual, quan ens trobem amb textos construïts amb un sol patró, ens és relativament fàcil distingir-los entre ells i veure que els uns presenten més modalitzacions que els altres; per exemple, una memòria d'un departament de l'administració (descriptiu) es diferencia clarament d'un discurs parlamentari (argumentatiu). Però quan els patrons s'entrellacen en els textos, sovint es fa difícil distingir-los i saber la jerarquia que presenten; i és aquí on el punt de vista de la modalització fa el seu paper. Posarem uns exemples per veure amb més detall com s'entrellacen els patrons en els textos, fins i tot els més extrems: el descriptiu i l'expressiu. Tot i acceptar que els límits entre els patrons solen ser borrosos, ens fixarem en la diferència que hi ha entre un patró descriptiu quan apareix més o menys modalitzat (1) i aquest mateix patró quan es troba combinat amb un dels patrons marcats, l'expressiu (2).

(1) ... i s'han comprat un piset d'uns 70 m2 que està molt bé, a Sants, al barri de Sants: tres habitacions, un bany que Déu n'hi do de grandet, una terrasseta que hi cap una taula per sopar ells dos, i el menjador, com el de la Sílvia, si fa no fa, però més quadrat, i no té tantes portes... que sembla que no, però treuen molt lloc per posar mobles..."

(2) T'ho ha dit la Bruna, oi, que ja tenim pis? Síííí! Ni jo mateixa m'ho puc creure... Però és que és monííííí! Té un menjador-saleta que dóna a una placeta... amb un sol, nena! La il·lusió de la meua vida... La cuina és una mica petita, no m'hi cap tot, però és fantàstica, amb una finestra que fa alegria només de veure-la. I el bany. Ah! I saps? Té un quartet interior que no té llum natural, però el farem servir de rebost, mentre no tinguem nens, és clar! El Jordi està boig, avui s'hi ha quedat a dormir, tu, amb un mata-làs a terra!!!. De somni, Blanca, de somni... Tinc unes ganes d'anar-hi...

Ens aturarem solament en algunes de les

diferències entre aquests fragments de textos. A (1) l'emissor desenvolupa l'autèntic rol de descriptor, de qui coneix el món i el dóna a conèixer, de manera que, tot i que ho fa des d'una perspectiva subjectiva, manté les característiques típiques de la descripció.

Segueix un ordre lògic de descripció: situa l'objecte en l'espai (*a Sants, al barri de Sants*) i després n'enumera les parts, que qualifica subjectivament (*que està molt bé, que Déu n'hi do, i no té tantes portes...*, *que hi cap una taula per sopar ells dos*). Utilitza el recurs de la comparació (*com el de la Sílvia, si fa no fa, però més quadrat*). Té, predominantment, funció referencial.¹²

A (2), en canvi, la descripció del pis es fa des de la reacció emocional davant del món observat, i és dóna més relleu a la transmissió de l'estat d'ànim que no pas a la descripció de l'objecte. El rol de coneixedor del món queda eclipsat pel rol de qui percep sensitivament l'existència de les coses i en sap gaudir.

Presenta barrejats el patró expressiu i el descriptiu, però la fesomia del text és la pròpia del patró expressiu del text oral: organització lliure del contingut textual, entonacions marcades, posada en joc de gran part de les modalitats oracionals, implicacions actitudinals, frases inacabades... etc. Acompleix funcions diverses: psíquica, en primer lloc, i, segonament, referencial, interlocutiva i conativa de sentir.

D'altra banda, a (2) hi ha un fort intent d'implicar l'interlocutor, com ho palesen les interpel·lacions (*nena, tu, Blanca*) i les interrogatives amb valor merament interlocutiu (*T'ho ha dit la Bruna, oi, que ja tenim pis?, I saps?*) amb què l'emissor pretén fer partícip l'altre del seu sentiment; mentre que a (1) hi ha un context compartit entre els interlocutors (*com el de la Sílvia, si fa no fa, però més quadrat, i no té tantes portes...*) que l'emissor utilitza per fer comprendre la grandària de la peça que descriu, més que no pas per sensibilitzar l'altre de la bondat del pis.

Troblem un altre tret diferenciador en la varietat de modalitats oracionals de (2) (declaratives, exclamatives, interrogatives, desideratives), respecte a (1), que presenta únicament una classe de modalitat, la declarativa. I sense entrar a comentar els aspectes d'entonació, imaginem-nos per un moment els diferents patrons melòdics de les oracions i la intensificació de les síl·labes tòniques (*Sííííí, monííííí*) a (2), ben diferents de (1).

Amb tot això, podem concloure que aquests dos textos, que com ja haureu notat són típics de l'intercanvi individual, són diferents perquè denoten un paper de l'emissor diferent davant de la realitat i desenvolupen funcions comunicatives també diferents.

De fet, el que d'aquí es desprèn és que tots els patrons poden materialitzar-se en els textos amb marques de l'emissor, com hem vist a l'exemple (1), però també és cert que no tots els patrons poden aparèixer sense marques: l'argumentatiu i l'expressiu no poden fer-ho. Tant és així que, en el patró argumentatiu, sovint l'emissor s'ha d'esforçar per aparèixer neutral i ha de posar en joc una gran quantitat de recursos per fer veure que el que defensa es fonamenta en criteris sòlids i en l'autoritat d'altri; la modalització aquí està encaminada a demostrar imparcialitat, a fer veure que a l'emissor no el mouen interessos personals, ni capricis, ni afeccions de cap mena. És a dir, com que es tracta d'un patró marcat es tendeix a esborrar determinats tipus de marques.

Els patrons no marcats, per tant, el descriptiu i el narratiu (el directiu es troba en un estadi intermedi), tenen les característiques apropiades per materialitzar-se de forma neutra i, per contra, els més marcats, l'argumentatiu i l'expressiu, les tenen per poder representar de forma explícita aspectes de la naturalesa de l'emissor, ja sigui racional o emotiva. Així, en els patrons argumentatiu i expressiu sempre hi apareixen les empremtes d'un emissor determinat, perquè aquesta és la seva essència.

(3)

VENC PIS DE TRES
HABITACIONS EN AQUESTA
ZONA: TDT EXTERIOR, TERRASSA
DE 20 METRES QUADRATS,
SALA D'ESTAR - MENJADOR,
CUINA - OFICE, REBEDOR,
DISTRIBUIDOR, DOS BANYS
I SAFAREIX. FINCA POC
VEÏNS, GARATGE I TRASTER.
TEL. 93-4567321.
DE PARTICULAR A PARTICULAR.

Per acabar d'exemplificar aquestes qüestions, posarem unes mostres de text amb

patró descriptiu (3) i narratiu (4) en la forma no modalitzada. El primer és un anunci en un full de mà que hem trobat enganxat en un pal de telèfon; el segon és una breu semblança biogràfica que està incrustada a l'entrevista que Xènia Bussé fa a Manuel Duran en la secció de Cultura del diari *Avui*: «Èrem els darrers "mohicans" de Catalunya» (12-9-02).

Observem, doncs, que tant la descripció com la narració apareixen despullades de traces de l'emissor. Quasi no hi ha presència de l'emissor ni del receptor, marques d'interlocució, rols comunicatius, tasca d'imatge, etc. El rol de descriptor i el de narrador són latents. No hi ha valoracions, apreciacions, verbs modals, adverbis, ni cap altre element que faci pensar en un emissor concret. Tot i això, sempre trobaríem elements indicadors d'un subjecte pensant, per exemple, a (3) la tria dels elements que caracteritzen els pis està feta en funció del que un comprador espera trobar en un pis d'aquella zona.

Apunt didàctic

Val la pena fer la diferenciació marcat/no marcat, essent que en la realitat tots els patrons poden aparèixer tenyits de modalització? Pensem que sí, perquè el patró és una plantilla que facilita certs tipus de modalització, ja que comporta diferents maneres d'abordar la realitat, les unes amb més implicacions de l'emissor que les altres. La modalització no depèn exclusivament del patró, sinó que és pròpia dels textos, i es deu a un conjunt de factors, entre els quals figuren els patrons discursius.

Des d'un punt de vista didàctic, una manera de reconèixer els patrons amb què està construït un text i les seves combinacions és partir del paper de l'emissor en la representació de la realitat. Per fer-ho, ens situarem en l'intercanvi comunicatiu en què es produeix el text i, una vegada tindrem emmarcat el text en el context, ens podrem plantejar qüestions concretes com:

- En aquest text, com es representa la realitat?
- L'emissor pretén presentar-la d'una manera objectiva, tan neutra com sigui possible, adjudicant-se únicament un paper descriptiu o narratiu? O vol descriure o narrar uns fets aportant-hi el seu punt de vista?

(4)

Un català a Florida

► Manuel Duran fa 60 anys que viu a Amèrica. Hi va arribar amb la seva família el 1942, a Mèxic, en l'onada d'exiliats republicans que fugien del feixisme ja instal·lat al poder després de la Guerra Civil. Tota la seva obra literària, com la seva carrera universitària, ha tingut lloc als EUA. Es va doctorar en llengües i literatura romàniques a la Universitat de Princeton i va ser catedràtic i cap del departament de castellà i portuguès a la Universitat de Yale (1960-1997). Va ser un dels fundadors de la North American Catalan Society (NACS) i, amb Josep Roca-Pons, el principal impulsor de la revista internacional *Catalan Review*, on encara hi col·labora. Breu diari d'estiu recull poemes de fa uns anys i també de recents, escrits en una de les darreres estades que ha fet a Catalunya.

- L'emissor presenta les seves idees o sentiments de forma raonada argumentant el que diu, o d'una manera intuïtiva i més aviat sentida? O bé ho fa de totes dues maneres alhora? Té un rol comunicatiu marcat o passa desapercebut?
- El paper locutiú que ha adoptat per presentar la realitat és propi de l'intercanvi comunicatiu que està realitzant? Hauria pogut utilitzar algun altre patró?
- Etc.

Per acabar

En aquest text de presentació dels patrons discursius, únicament ens havíem proposat situar-los en el marc textual i posar en relleu la importància de les propietats pragmàtiques al costat de les lingüístiques, ja més conegudes i treballades; no anirem, per tant, més enllà. Recordarem solament que quan ens referim als patrons com a marcats i no marcats ho fem respecte a les possibilitats que alguns patrons tenen d'aparèixer com a no marcats. La diferenciació marcats/no marcats té sentit en la definició de les formes prototípiques dels patrons, que, com hem dit, són les més pures, però els textos apareixen modalitzats i no per causa dels patrons, sinó amb els patrons, i perquè trasllueixen la psicologia de l'emissor.

Som conscients que no hem fet comentaris sobre el patró directiu. Per donar una visió panoràmica ens hem situat en els patrons extrems i no ens hem ocupat del que es troba en una posició intermèdia. En els articles que seguiran a aquest anirem parlant dels patrons un a un, posant l'èmfasi no tant en els punts de vista teòrics com en les repercussions que la nostra proposta pot tenir en la didàctica del text.

Bibliografia

ADAM, Jean Michel (1985). «Quels types de textes?». *Le Français dans le Monde*, núm. 192, p. 39-43.

ADAM, Jean Michel (1992). *Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue*. France: Nathan. (Fac. Linguistique)

ALTURO, Núria (2001). «Les activitats no són accions (situacions i tipus de text en anglès

i en català)». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, núm. 30, p. 111-133.

ARTIGAS, Rosa [et al.] (1999). *Habilitats comunicatives. Una reflexió sobre els usos lingüístics*. Vic: Eumo. (Llengua i Text, 3)

ARTIGAS, ROSA; BELLES, Joan; GRAU, Maria. (2002) «Com funcionen les funcions?». *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 23, p. 42-51. [Barcelona] Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística

BASSOLS, M. Margarida; TORRENT, Anna M. (1996) *Models textuals. Teoria i pràctica*. Vic: Eumo. (Llengua i Text; 1)

CALSAMIGLIA, Helena; TUSÓN, Amparo (1999). *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso*. Barcelona: Ariel.

CHARAUDEAU, Patrick (1992). *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette. (Hachette Éducation)

CUENCA, M. Josep (1996). *Comentari de texts*. Picanya: Bullent, 1996.

DIJK, Teun A. van (1999). *Ideología. Una aproximación multidisciplinaria*. Barcelona: Gedisa, 1999.

LUNDQUIST, Lita (1983) *L'analyse textuelle: méthode, exercices*. Paris: Cedic.

RIBAS, Montserrat (2002). «De la explicación a la argumentación». *Textos. Didáctica de la Lengua y de la Literatura*, núm. 29, p.11-20. Barcelona: Graó.

WERLICH, E. (1975). *Typologie der Texte*. Heidelberg: Quelle & Meyer.

Notes

1. Es tracta del corpus textual Tipotext analitzat. Les generalitzacions que aquí es fan, per tant, són vàlides per als textos de no-ficció.
2. Aquesta tria es fonamenta en uns criteris pragmàtics i lingüístics, que no són altra cosa que les condicions que han de reunir els patrons per poder ser considerats com a tals. Per a més informació sobre la base homogènia de comparació vegeu Rosa Artigas [et al.], 1999, p. 45-51.
3. Adam i Revaz, 1996, glossats per Helena Calsamiglia i Amparo Tusón, 1999, p. 267.
4. Aquest és un dels motius pel qual no existeix un patró dialogat o conversacional en la nostra tipologia.
5. Vegeu Núria Alturo, 2001, on parla de l'expo-

sició d'estats i de l'exposició d'activitats com a formes intermèdies entre la descripció i la narració.

6. Margarida Bassols i Anna M. Torrents, 1996, distingeixen entre *exposar*, equivalent a informar, i *explicar*, igual a fer comprendre. *Exposició*, però, també és usat per alguns autors per referir-se al que, segons aquesta diferenciació, correspondria a *explicació*.
 7. Des de l'enfocament de la lingüística cognitiva Montserrat Ribas, 2002, dóna raó del funcionament d'aquests processos de construcció i representació del coneixement i posa en evidència la fragilitat dels seus límits.
 8. Vegeu Van Dijk, 1999, p. 295-303
 9. Trobem un antecedent de forma de representació expressiva en la tipologia de Lita Lundquist, 1983.
 10. La tipologia d'aquest autor, tant la versió de 1985, considerada textual, com la del 1992, seqüencial, ha produït nombroses aplicacions didàctiques, per exemple, i ara ens fixem únicament en l'àmbit del català, *Estratègies*, d'Adela Costa i altres, 1992. La mateixa Direcció General de Política Lingüística ha contribuït a aquesta difusió, ja que va partir de la primera classificació (Adam 1985) per elaborar els programes de llengua (1987 i 1996), la qual cosa ha repercutit en llibres de text que s'hi han basat: *Trèvol*, de Castellà, Bordons i Munné; *Català per a persones adultes*, de Joan Badia i altres; *Llengua catalana. Nivell de suficiència*, d'Esteban i Tió; i *Català sense distàn-*
- cies. Curs d'autoaprenentatge*, dels departaments de Cultura i Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Posteriorment, i en l'àmbit universitari, basades en el model d'Adam del 1992, Margarida Bassols i Anna Torrent, 1996, i Maria Josep Cuenca, 1996, han actualitzat aquesta teoria per a l'ensenyament.
11. Avancem aquí que les diferències entre els tipus textuals del Tipotext es basen sobretot en classes de modalització: tipus I, modalització intuïtiva; tipus II, modalització eclèctica, i tipus III, modalització obligada.
 12. Notem que els patrons estan relacionats amb un altre paràmetre del text, summament important, en què ara no podem entrar: les funcions comunicatives de la llengua. Vegeu Artigas, Bellès i Grau, 2002, en aquesta mateixa revista.